

The background of the slide features a close-up of a globe showing the continents of Africa and Europe. In the foreground, on the left, is a large, out-of-focus white chess king piece. The text is overlaid on a semi-transparent dark blue background.

ΚΕΔΙΣΑ ● KEDISA

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Η Ήπια Ισχύς ως όργανο επιρροής μέσω της εκπαίδευσης

Μιχαήλ Λαγούδης

Ερευνητική Εργασία Νο. 23

Η Ήπια Ισχύς ως όργανο επιρροής μέσω της εκπαίδευσης

Μιχαήλ Λαγούδης

Απόφοιτος του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας
της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και κάτοχος
μεταπτυχιακού στις "Επιστήμες της Αγωγής" από το ίδιο Πανεπιστήμιο

Ερευνητική Εργασία No. 23

Διοικητικό Συμβούλιο

Ανδρέας Μπανούτσος, Ιδρυτής και Πρόεδρος
Δρ. Σπύρος Πλακούδας, Αντιπρόεδρος
Όμηρος Τσάπαλος, Γενικός Γραμματέας
Δρ. Πέτρος Βιολάκης, Διευθυντής Ερευνών
Βασίλειος Παπαγεωργίου, Οικονομικός Διαχειριστής
Ευάγγελος Κούλης, Μέλος Δ.Σ
Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος Δ.Σ

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο εξετάζεται η χρήση της ήπιας ισχύος στον εκπαιδευτικό τομέα. Αρχικά, γίνεται παρουσίαση της ήπιας ισχύος ως μέσου άσκησης επιρροής. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η έννοια εξετάζεται το πρωταρχικό παράδειγμά της, η πολιτιστική διπλωματία. Έπειτα, μελετάται η χρήση της ήπιας ισχύος στον εκπαιδευτικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται η χρήση ήπιας ισχύος στην εκπαίδευση μέσω των αξιολογήσεων μεγάλης κλίμακας, των εκπαιδευτικών ανταλλαγών, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της αγωγής του πολίτη.

Λέξεις Κλειδιά: ήπια ισχύς, πολιτιστική διπλωματία, αξιολογήσεις, εκπαιδευτικές ανταλλαγές, τριτοβάθμια εκπαίδευση, αγωγή του πολίτη

1. Εισαγωγή

Ζούμε σε μία εποχή όπου η επικοινωνία και η επαφή των ανθρώπων μεταξύ τους είναι πιο εύκολη από ποτέ. Πράγματι, με την ανάπτυξη των σύγχρονων μέσων, υπάρχει η δυνατότητα κάποιος να γνωρίζει τι γίνεται στην άλλη άκρη του πλανήτη. Οι πληροφορίες που δέχονται οι σύγχρονοι άνθρωποι καθημερινά είναι άπειρες. Άπειρα, όμως, είναι και τα μηνύματα και οι επιρροές που δέχονται και είτε έχουν έναν ανιδιοτελή σκοπό, είτε αποτελούν άσκηση δύναμης. Η δύναμη, όμως, η οποία ασκείται από τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και ενημέρωσης είναι ήπιας μορφής, η οποία, όπως θα φανεί παρακάτω, είναι πολύ αποτελεσματική. Η ήπια ισχύς, λοιπόν, ως ένα μέσο διπλωματίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλούς χώρους. Ένας από αυτούς είναι ο χώρος της εκπαίδευσης, ο οποίος είναι βαρύνουσας σημασίας, καθώς διαμορφώνει τους πολίτες του αύριο.

Παρακάτω, λοιπόν, γίνεται παρουσίαση της ήπιας ισχύος ως μέσου άσκησης επιρροής. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η έννοια εξετάζεται το πρωταρχικό παράδειγμά της, η πολιτιστική διπλωματία. Έπειτα, μελετάται η χρήση της ήπιας ισχύος στον εκπαιδευτικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η χρήση της στην εκπαίδευση μέσω των αξιολογήσεων μεγάλης κλίμακας, των εκπαιδευτικών ανταλλαγών, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της αγωγής του πολίτη.

2. Η έννοια της Ήπιας Ισχύος

2.1 Διασαφήνιση του όρου

Σύμφωνα με τον Foucault, η δύναμη είναι κάτι το οποίο ασκείται από τα άτομα. Το κάθε άτομο αποτελεί ένα μέρος των σχέσεων εξουσίας σε μία κοινότητα. Η αποτελεσματικότητα, λοιπόν, των μορφών εξουσίας δεν πρέπει να κρίνεται από τη βία ή τον εξαναγκασμό που ασκούν, αλλά, από τη διαχείριση αυτών των μορφών εξουσίας.¹

Στη διεθνή πολιτική σκηνή, η κατοχή δύναμης σημαίνει την ικανότητα να επηρεάζεις τον άλλο να πράττει με τρόπο κατά τον οποίο δεν θα δρούσε αλλιώς. Παραδοσιακή μορφή άσκησης εξωτερικής πολιτικής αποτελεί η χρήση της «σκληρής» ισχύος (hard power), δηλαδή, η ικανότητα να εξαναγκάζεις κάποιον να κάνει κάτι και βασίζεται στη στρατιωτική παρέμβαση, την καταναγκαστική διπλωματία και τις οικονομικές κυρώσεις για την επιβολή εθνικών συμφερόντων.²

Παρόλο που ο ρόλος της «σκληρής» ισχύος παραμένει σημαντικός, στον 21^ο αιώνα και, κυρίως, μετά τα γεγονότα της 11 Σεπτεμβρίου³ και την σταδιακή εξάπλωση

¹ Gladys Pak Lei Chong (2011) "Volunteers as the 'new' model citizens: Governing citizens through soft power", *China Information*, 25(1), 33-59.

² Richard Rose (2005) "Language, soft power and asymmetrical Internet communication" *Oxford Internet Institute, Research Report No. 7*, 1-24.

³ Judit Trunkos (2013) *What is soft power capability and how does it impact foreign policy?* PhD Student-Prospectus Proposal, University of South Carolina, 1-13.

νέων ψηφιακών και πιο ευέλικτων μέσων⁴, ο ρόλος της στις διεθνείς σχέσεις έχει αλλάξει. Ως προς την άσκηση δύναμης, νέοι φορείς αρχίζουν να αποκτούν σημαίνουσα θέση, οι οποίοι, παρόλο που στερούνται στρατιωτικής δύναμης, έχουν τεράστιους οικονομικούς πόρους. Κατά τον Joseph Nye το ζήτημα δεν είναι αν οι κρατικοί ή μη κρατικοί φορείς είναι πιο σημαντικοί, καθώς συνήθως τα κράτη είναι πιο σημαντικά. Το ζήτημα είναι ότι στη σύγχρονη εποχή οι πιο περίπλοκοι συνασπισμοί επηρεάζουν τα αποτελέσματα.

Με την αλλαγή των πρωταγωνιστών στην άσκηση δύναμης έρχονται και νέοι στόχοι. Γι' αυτό τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις νέες διαστάσεις της ασφάλειας, καθώς οι απειλές αλλάζουν από στρατιωτικές σε οικονομικές και οικολογικές. Παρόλο που η στρατιωτική δύναμη αποτελεί την απόλυτη μορφή δύναμης των συστημάτων με αυτάρκεια, έχει καταστεί περισσότερο κοστοβόρα από ότι στο παρελθόν. Οι σύγχρονες απειλές που προαναφέρθηκαν αντιμετωπίζονται μέσω συνεργασίας και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επανεκλογή των πολιτικών αρχηγών.

Η κατοχή δύναμης δεν βασίζεται πλέον στον πλούτο κεφαλαίων, αλλά, στον πλούτο πληροφοριών, με όρους όπως η εθνική συνοχή, η οικουμενικιστική κουλτούρα και οι διεθνείς θεσμοί να παίρνουν νέο νόημα.⁵ Μαζί με την ανάπτυξη της βιβλιογραφίας για τη δύναμη, αναπτύχθηκε και ο ορισμός της ήπιας ισχύος (soft power) από τον Joseph Nye. Σύμφωνα με μία πρώιμη μορφή του ορισμού, ήπια ισχύς είναι η ικανότητα να παίρνεις αυτό που θες μέσω έλξης και όχι μέσω εξαναγκασμού ή πληρωμής, με βασικά χαρακτηριστικά τον πολιτισμό, τις πολιτικές αξίες και τις εξωτερικές πολιτικές. Αργότερα ο ορισμός επεκτάθηκε και σήμαινε την ικανότητα του να επηρεάζεις τους άλλους μέσω συνεταιριστικών μέσων, πειθούς και να επιτυγχάνεις έλξη με στόχο την απόκτηση των επιθυμητών αποτελεσμάτων.⁶ Σύμφωνα με τον ίδιο, ο μηχανισμός της έλξης δεν είναι κάτι καινούριο ή κάτι που χρησιμοποιείται μόνο στα εθνικά και διεθνή πολιτικά ζητήματα. Αντίθετα, υπάρχει στις προσωπικές σχέσεις, στις σχέσεις εργασίας και στις σχέσεις μεταξύ κρατών, όπου ένας παράγοντας προσπαθεί να πετύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.⁷

Για την αποτελεσματική άσκηση ήπιας ισχύος μία χώρα πρέπει να επικεντρωθεί στους πόρους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, δηλαδή τον πολιτισμό, τις αξίες και εξωτερικές πολιτικές και όχι στην προπαγάνδα, καθώς η καλύτερη προπαγάνδα είναι η καθόλου προπαγάνδα.⁸

Η συναιτεριστική δύναμη είναι τόσο σημαντική όσο και η σκληρή δύναμη επιβολής. Αν ένα κράτος κάνει τη δύναμή του να φαίνεται νόμιμη στα μάτια των άλλων, θα βρει λιγότερα εμπόδια στην επίτευξη των στόχων του και, αν ο πολιτισμός του και η ιδεολογία του είναι ελκυστικές, τότε θα τις ακολουθήσουν κι άλλοι. Ακόμη, αυτού του είδους η δύναμη αποτελεί την ικανότητα μίας χώρας να δημιουργεί μία κατάσταση κατά την οποία άλλες χώρες αναπτύσσουν προτιμήσεις ή ορίζουν τα ενδιαφέροντά τους με τρόπο που να συμφωνεί με τη χώρα που την ασκεί. Τη δύναμη αυτή στηρίζουν πόροι όπως η πολιτισμική και η ιδεολογική έλξη, αλλά, και οι θεσμοί διεθνών καθεστώτων. Μία χώρα που χρησιμοποιεί δημοφιλή κανάλια επικοινωνίας έχει μεγαλύτερες πιθανότητες να περάσει τα μηνύματά της και να επηρεάσει τις προτιμήσεις των άλλων.⁹

⁴ Richard Rose, ό.π., 1-24

⁵ Joseph Nye (1990) "Soft Power", *Foreign Policy*, No. 80, 153-171.

⁶ Judit Trunkos, ό.π., 1-13.

⁷ Edward Lock (2009) "Soft Power and Strategy: Developing a 'Strategic' Concept of Power" *Soft power and US foreign policy: Theoretical, historical, and contemporary perspectives*, 32-50.

⁸ Joseph Nye (2014) "The Information Revolution and Soft Power", *Current History*, 113:759, 19-22.

⁹ Joseph Nye, ό.π., 153-171

Το διαδίκτυο κάνει μία διακριτική συνεισφορά στην άσκηση της ήπιας ισχύος καθώς αυξάνει την ταχύτητα της διάδρασης μεταξύ των κρατών και εμπλέκει όλο και περισσότερους μη κρατικούς φορείς στα μέσα και στους μη κυβερνητικούς οργανισμούς.¹⁰ Σύμφωνα με τον Nye η τάση που ξεκίνησε τον προηγούμενο αιώνα και πιθανότατα θα συνεχίσει να επηρεάζει την παγκόσμια πολιτική και σε αυτόν είναι η επανάσταση της πληροφορίας. Μαζί με αυτή, λοιπόν, αναπτύσσεται και ο ρόλος της ήπιας ισχύος. Οι σύγχρονες τεχνολογικές αλλαγές έχουν μειώσει το κόστος της δημιουργίας, της επεξεργασίας και της διάδοσης της πληροφορίας. Με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, μεταφέρεται η άσκηση δύναμης από τις κυβερνήσεις σε μη κρατικούς φορείς σε ένα εύρος που ξεκινά με μεγάλες εταιρίες και φτάνει μέχρι και μη κερδοσκοπικές ή άτυπες ομάδες. Αυτό, βέβαια δε σημαίνει το τέλος των εθνών – κρατών. Οι κυβερνήσεις θα συνεχίσουν να αποτελούν τους ισχυρότερους φορείς στο παγκόσμιο σκηνικό. Ένα νέο σκηνικό, όμως, με περισσότερους φορείς, οι οποίοι θα ανταγωνίζονται στην άσκηση της ήπιας ισχύος.¹¹

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η γρήγορη διάδοση των πληροφοριών μπορεί να δημιουργήσει καταστάσεις κατά τις οποίες ένας φορέας με παράδοση στην «σκληρή» ισχύ να χάνει το πλεονέκτημά της από την ήπια ισχύ ενός άλλου. Για παράδειγμα μη κρατικά μορφώματα, όπως οι ακτιβιστές, οι οποίοι στερούνται «σκληρής» ισχύος, μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο ή διεθνείς θεσμούς για να ασκήσουν επιρροή στο πεδίο του ενδιαφέροντός τους. Επίσης, στις διεθνείς σχέσεις, μια κυβέρνηση αδύναμη στη «σκληρή» ισχύ μπορεί να χρησιμοποιήσει τη χειριστική ήπια ισχύ για να δεχτεί προφορικά όρους από έναν ξένο χορηγό βοήθειας, ενώ στην πράξη κατανέμει πόρους σύμφωνα με τις δικές της αντιλήψεις.¹²

Κλείνοντας αυτό το μέρος πρέπει να γίνει κατανοητό πως η ήπια ισχύς δεν αντικαθιστά την «σκληρή» ισχύ, αλλά, αποτελεί συμπλήρωμά της. Εξάλλου, δεν υπάρχει καμία κρατική ή υπερεθνική οντότητα με χαρακτηριστικά ήπιας δύναμης.¹³

2.2 Η ήπια ισχύς στην καλύτερη μορφή της: Πολιτιστική Διπλωματία.

Η πολιτιστική διπλωματία είναι το πρωταρχικό παράδειγμα "ήπιας ισχύος". Ο πολιτισμός, ιδιαίτερα αυτός που είναι ελκυστικός για άλλους, είναι μια από τις σημαντικές πηγές της. Η πολιτιστική διπλωματία έχει την ικανότητα να πείσει μέσα από τον πολιτισμό, τις αξίες και τις ιδέες χωρίς μία στρατιωτική, πολιτική ή οικονομική δύναμη.¹⁴

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο της Πολιτιστικής Διπλωματίας, η πολιτιστική διπλωματία μπορεί να οριστεί ως η ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών, αξιών, συστημάτων, παραδόσεων, πεποιθήσεων και άλλων πτυχών του πολιτισμού με στόχο την προώθηση αμοιβαίας κατανόησης. Εξάλλου, κάθε πολιτισμός αποτελεί ένα σύστημα συμπεριφορών και στάσεων που διαμορφώνουν και δικαιολογούν τη φύση της συλλογικής και της ατομικής ταυτότητας.

Επί του παρόντος, χρησιμοποιείται ως μέσο για την οικοδόμηση του έθνους και ως εργαλείο της δημόσιας διπλωματίας. Πέρα όμως από την εξυπηρέτηση των δικών της σκοπών, την προώθηση του πολιτισμού μίας χώρας σε μία άλλη δηλαδή, βοηθά

¹⁰ Richard Rose, ό.π., 1-24

¹¹ Joseph Nye, ό.π., 19-22.

¹² Richard Rose, ό.π., 1-24

¹³ Ien Ang, Yudhishtir Raj Isar & Phillip Mar (2015) "Cultural diplomacy: beyond the national interest?", *International Journal of Cultural Policy*, 21:4, 365-381.

¹⁴ Ratih Indraswari Ma (2015) "Cultural Diplomacy in ASEAN: Collaborative Efforts", *International Journal of Social Science and Humanity*, 5: 4, 394-397.

και στη δημιουργία θετικής ατμόσφαιρας, η οποία, συχνά, στρώνει τον δρόμο για άλλες προτεραιότητες μίας διμερούς ατζέντας, όπως είναι οι διαφημιστικές και οι πολιτικές.

Πράγματι, ο πολιτισμός μπορεί να αγγίξει έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων, να χρησιμοποιηθεί ως πολιτικό όργανο με πολλούς τρόπους και ως εργαλείο επαναδιαπραγμάτευσης των σχέσεων σε μεταβαλλόμενους καιρούς, ο πολιτισμός αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της κοινότητας, ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό που χαρακτηρίζει την κοινωνία. Επίσης, παρέχει στους ανθρώπους την αίσθηση της ταυτότητας, της πολιτιστικής ύπαρξης και ενός δεσμού μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας.¹⁵

Σύμφωνα με τον Nye η πολιτιστική διπλωματία αποτελεί μέρος των εξωτερικών υποθέσεων και των διεθνών σχέσεων και τελικά δεν είναι τίποτα λιγότερο από το «μέσο για την επιτυχία στην παγκόσμια πολιτική». Σύμφωνα με τον ίδιο, οι δυτικές δημοκρατίες είναι πιο επιτυχημένες στον προπαγανδισμό των πεποιθήσεών και των αξιών τους μέσω ανταλλαγών των ιδεών και των ανθρώπων. Τα αποτελέσματα θα είναι καλύτερα μέσω πολιτιστικής ανταλλαγής παρά μέσω «σκληρής» ισχύος.¹⁶

Η πολιτιστική διπλωματία είναι παραδοσιακά ένα όργανο και ένας τρόπος αλληλεπίδρασης με τον έξω κόσμο. Συνεπάγεται τη χρήση της τέχνης της διπλωματίας για την προώθηση του πολιτισμού, με αποτέλεσμα την πιθανή μεγαλύτερη συνειδητοποίηση του πολιτισμικού υποβάθρου του άλλου. Αυτή η συνειδητοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε αλληλεπίδραση μεταξύ διαφόρων παραγόντων, κρατών και ατόμων. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις επιτυγχάνονται συνήθως μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων ή μιας σειράς πολιτιστικών δραστηριοτήτων μεταξύ των χωρών και με τη χρησιμοποίηση του μέσου του πολιτισμού για την προώθηση των συμφερόντων μιας χώρας σε οικονομικούς, πολιτικούς και στρατηγικούς τομείς.¹⁷

Μία χώρα, αν επιθυμεί να δημιουργήσει μία ισχυρή πολιτιστική διπλωματία, πρέπει να προσδιορίσει την ταυτότητά της, προσδιορίζοντας, παράλληλα, σε τι διαφέρει από τις άλλες, οδηγώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο στη σύλληψη της ιδέας του Άλλου. Με το πέρασμα χρόνων, Άλλος χαρακτηρίζεται η ουσία κάποιου άλλου ατόμου που είναι διαφορετικός από τον εσωτερικό εαυτό κάποιου, αλλά, και η επαφή με τον ίδιο τον εαυτό. Τέλος, ο Άλλος πρέπει να γίνει κατανοητός μαζί με τον πολιτισμό και τη φυλή του.

Η σημαντικότητα του πολιτισμού και της εθνικής ταυτότητας έχει γίνει αντιληπτή από τις περισσότερες αναδυόμενες δυνάμεις οι οποίες σκοπεύουν να χρησιμοποιήσουν την πολιτιστική διπλωματία στις εξωτερικές σχέσεις και στην εξωτερική πολιτική. Για να γίνουν κατανοητές οι διαφορές και οι ομοιότητες των πολιτισμών, τα επίπεδα των επικοινωνιών πρέπει να αναλυθούν παράλληλα με την έννοια της ταυτότητας. Η ταυτότητα δεν είναι μόνο σημαντική για την πολιτική της πλευρά, αλλά και για την ίδρυση του πολιτισμού και της εκπροσώπησης του ατόμου και της κοινωνίας. Στην πραγματικότητα, η ταυτότητα, ο ορισμός του άλλου και ο πολιτισμός συνδέονται και συμβάλλουν στην εξήγηση ενός συγκεκριμένου θέματος στις διεθνείς σχέσεις, την πολιτιστική διπλωματία.¹⁸

Σε αντίθεση με το κλασικό μοντέλο διπλωματίας, η πολιτιστική διπλωματία ασκείται κατά μεγάλο ποσοστό από νέους μη κρατικούς παράγοντες, όπως οι ΜΚΟ,

¹⁵ Margarita Alexandra Coppi Agostinelli (2012) "Cultural diplomacy and the concept of the Other", *The International Conference on Cultural Diplomacy & the UN*, 1-11.

¹⁶ Arpad A. Sölter (2008) *The Renaissance of Soft Power. Rediscovering Cultural Diplomacy in Transatlantic Perspective*, Goethe-Institut Toronto, 1-12.

¹⁷ Natalia Grincheva (2013) "Cultural Diplomacy 2.0: Challenges and Opportunities in Museum International Practices", *Museum and Society*, 11:1, 39-49.

¹⁸ Margarita Alexandra Coppi Agostinelli, ό.π., 1-11.

οι πολυεθνικές εταιρείες, αλλά και τα εγκληματικά / τρομοκρατικά δίκτυα και μερικές φορές ακόμη και από άτομα που είτε μέσω του πλούτου τους, είτε μέσω νέων τεχνολογιών επηρεάζουν τη διεθνή σκηνή.

Οι μη κρατικοί παράγοντες παρεμβαίνουν και δρουν στη διεθνή σφαίρα, επηρεάζουν την πολιτική ατζέντα και επιβάλλουν νέες στρατηγικές και μεθόδους δράσης. Μπορεί να είναι οι πρωτοπόροι του μελλοντικού διεθνούς συστήματος εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο ενεργούν ή προσαρμόζονται άμεσα στις νέες πραγματικότητες και των λύσεων που βρίσκουν σε διάφορες περιστάσεις.

Σύμφωνα με τον Simon Jenkins, ο πολιτισμός και ο τρόπος ζωής (lifestyle) αποτελούν τη διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, ενώ η παραδοσιακή διπλωματία έχει χρεοκοπήσει. Η πολιτιστική διπλωματία έχει μετακινηθεί από τις πρεσβείες, το διπλωματικό σώμα και το γραφειοκρατικό της χαρακτήρα. Οι σύγχρονοι διπλωμάτες είναι καλλιτέχνες, ακαδημαϊκοί οι οποίοι επισκέπτονται ξένα πανεπιστήμια και διασημότητες που είναι υποψήφιοι για βραβεία όπως τα Oscar και τα Grammy.¹⁹

Τέλος, η πολιτιστική διπλωματία μίας χώρας μπορεί να διεξαχθεί τόσο εντός της όσο και στο εξωτερικό, χρησιμοποιώντας μέσα ενημέρωσης, τα οποία έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τους πολίτες της συγκεκριμένης χώρας καθώς και πολίτες του εξωτερικού. Δεν πρόκειται μόνο για περίπτωση προώθησης της εικόνας μιας χώρας σε αλλοδαπούς αλλά και στους δικούς της πολίτες.²⁰

3. Η ήπια ισχύς στον εκπαιδευτικό τομέα.

Η διπλωματία στην εκπαίδευση στοχεύει στην αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων και στην οικοδόμηση εποικοδομητικών διεθνών συνεργασιών. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επίτευξη μεγαλύτερης αμοιβαίας κατανόησης και για την περαιτέρω ανάπτυξη της εκπαίδευσης, καθώς και για την προώθηση των στόχων της διπλωματίας μέσω της εκπαίδευσης.²¹ Η χρήση της ήπιας ισχύος ως διπλωματικού μέσου βρίσκει μεγάλη εφαρμογή στην εκπαίδευση και εξυπηρετεί ποικίλους σκοπούς.

Παρακάτω εξετάζονται κάποια παραδείγματα του τρόπου άσκησης της ήπιας ισχύος στον εκπαιδευτικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται οι αξιολογήσεις μεγάλης κλίμακας, οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές, ο χώρος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και, τέλος, η αγωγή του πολίτη.

3.1 Οι αξιολογήσεις μεγάλης κλίμακας

Οι μεγάλης κλίμακας αξιολογήσεις στον εκπαιδευτικό τομέα είναι κυρίαρχες και ορίζουν τα χαρακτηριστικά ενός «καλού» συστήματος σε σύγκριση με άλλα. Οι πιο διαδεδομένες αξιολογήσεις περιλαμβάνουν τις εκτιμήσεις της Διεθνούς Ένωσης Αξιολόγησης Εκπαιδευτικών Επιτευγμάτων (IEA), τις Τάσεις στην Διεθνή Μελέτη Μαθηματικών και Επιστημών (TIMSS), τη Μελέτη για την Πρόοδο του Διεθνούς Αναγνωστικού Γραμματισμού (PIRLS), και, τέλος διεθνείς αξιολογήσεις όπως του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για διεθνή αξιολόγηση των μαθητών (PISA). Ανεξάρτητα από τον κεντρικό τους στόχο, όλες ασκούν επιρροή στους εκπαιδευτικούς και πολιτικούς κύκλους.

¹⁹ Arpad A. Sölter, ό.π., 1-12.

²⁰ Marta Ryniejska & Kieldanowicz (χ.χ.) *Cultural Diplomacy as a Form of International Communication*, University of Wrocław, Finalist Paper, Institute for International Studies, The Section of International Communication, 1-21.

²¹ Dzulkifli Abdul Razak (2013) "Diplomacy in higher education: from ideals to execution", *EAIE Conference Conversation Starter 2: Weaving the future of global partnerships*, 5-8.

Οι αξιολογήσεις αυτές επιτυγχάνουν να δημιουργήσουν αντικειμενικούς όρους σύγκρισης για την επιτυχία ή όχι των χωρών και καθοδηγούν, παράλληλα, τις αποφάσεις για τις εκπαιδευτικές πολιτικές.

Η δημοτικότητα και η ικανότητα τους να επηρεάσουν την εκπαιδευτική πολιτική μέσω της κατασκευής και της διάδοσης σκληρών μέτρων καταδεικνύει πως οι μεγάλης κλίμακας αξιολογήσεις μπορούν να γίνουν ισχυρά εργαλεία. Κάθε μία από αυτές τις αξιολογήσεις έχει καθορίσει τη διδασκαλία των μαθηματικών, της επιστήμης ή της ανάγνωσης με τον επιθυμητό για αυτές τρόπο.

Οι αξιολογήσεις αυτές δημιουργούν μία αίσθηση πρωταθλήματος, καθώς κατατάσσουν τις «διαγωνιζόμενες» χώρες σε πίνακες παρουσιάζοντας τους «καλύτερους» και τους «χειρότερους» «παίχτες». Δημιουργείται, έτσι, ο κίνδυνος να παρθούν σκληρά μέτρα στην εκπαίδευση που εύκολα μπορούν να χρησιμοποιηθούν με λάθος τρόπο. Το αποτέλεσμα είναι τα μέτρα που προκύπτουν από τις αξιολογήσεις αυτές να γίνονται αποδεκτές αλήθειες χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών συστημάτων κάθε χώρας. Τέλος, υπάρχει διχογνωμία για το αν αυτές οι αξιολογήσεις κάνουν ακριβείς συγκρίσεις. Ακόμη, δέχονται κριτική για την έμφαση που δίνουν στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Όπως και να έχει, ολοένα και περισσότερες χώρες δέχονται να λάβουν μέρος σε αυτές τις αξιολογήσεις.²²

3.2 Οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές

Η ενίσχυση της ήπιας ισχύος επιτυγχάνεται μέσω κοινών εμπειριών μεταξύ του παράγοντα που την ασκεί και του στόχου και, σύμφωνα με τον Nye, μέσω των εκπαιδευτικών ανταλλαγών επιτυγχάνεται η κοινωνικοποίηση των άλλων με τους κανόνες, τις ιδέες και τις διαδικασίες αυτού που ασκεί αυτού του είδους τη δύναμη.

Έχει αποδειχτεί, εξάλλου, πως τα προγράμματα εκπαιδευτικών ανταλλαγών συνιστούν τρόπο απόκτησης επιρροής και διαμόρφωσης της διεθνούς πολιτικής συμπεριφοράς. Οι έρευνες αποδεικνύουν ότι οι φοιτητές που σπούδασαν στο εξωτερικό μέσω προγραμμάτων ανταλλαγής, επιστρέφουν στη χώρα τους με μια πιο θετική άποψη για τη χώρα στην οποία φοίτησαν και, συνήθως προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια του χρόνου τους στο εξωτερικό για να βελτιώσουν την κατάσταση στην πατρίδα τους. Παράλληλα, οι περισσότεροι συμφωνούν πως η εμπειρία τους στο εξωτερικό άλλαξε τις προσωπικές τους απόψεις.

Ο βαθμός στον οποίο αυτοί οι σπουδαστές μπορούν να ασκήσουν επιρροή στις χώρες καταγωγής τους ποικίλλει σημαντικά, καθώς εξαρτάται από τις πολιτικές συνθήκες στη χώρα τους, την ηλικία και τις εμπειρίες τους. Ακόμη, είναι σημαντικό οι σπουδαστές αυτοί να γυρίζουν στη χώρα τους, ώστε να ασκούν επιρροή. Όσοι επιθυμούν να προκαλέσουν αλλαγή πρέπει επίσης να καταλαμβάνουν θέσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν την ελίτ της πολιτικής συμπεριφοράς όταν επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

Ακολουθώντας, οι ανταλλαγές σπουδαστών έχουν θετικό αντίκτυπο στην τάση των κυβερνήσεων να σέβονται τα δικαιώματα των πολιτών για δημιουργία κινημάτων, ελευθερία λόγου, θρησκεία, πολιτική συμμετοχή και δικαιώματα των εργαζομένων.²³

Η παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών για ξένους φοιτητές είναι ένα από τα πιο σημαντικά μέσα της ήπιας ισχύος ενός κράτους. Οι επιτυχημένοι ξένοι φοιτητές που

²² David Rutkowski & Laura C. Engel (2010) "Soft Power and Hard Measures: large-scale assessment, citizenship and the European Union", *European Educational Research Journal*, 9:3, 381-395.

²³ Carol Atkinson (2010) "Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006", *Foreign Policy Analysis*, 6, 1–22.

μαζί με την εκμάθηση της γλώσσας θα γνωρίσουν σταδιακά τα επιτεύγματα της επιστήμης και του πολιτισμού της χώρας υποδοχής, θα είναι ικανοί να αποκτήσουν πολύτιμο κοινωνικό κεφάλαιο μετά από σπουδές στο εξωτερικό. Ακολουθώντας, αναμένεται να μεταδώσουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας όπου σπούδασαν.

Η αποτελεσματικότητα της εθνικής παιδείας ως μέσου ήπιας δύναμης είναι πολύ υψηλότερη από αυτή της στρατιωτικής δύναμης. Το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ήπιας ισχύος στον τομέα της πολιτικής και της γεωπολιτικής. Οι απόφοιτοι που σπουδάζουν στις ξένες χώρες δεν είναι μόνο άτομα με υψηλά προσόντα στις χώρες τους, αλλά μπορούν να αποτελέσουν ένα είδος «Δούρειου Ίππου», καθώς, αποδεικνύεται πως οι πολιτικοί ηγέτες μπορούν δείχνουν συμπάθεια προς τις χώρες όπου σπούδασαν.²⁴

3.3 Η Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η χρήση της ήπιας ισχύος μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα μελετηθεί με βάση το ευρωπαϊκό παράδειγμα. Η χρήση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως ήπια ισχύ έχει μακρά ιστορία στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο της σύγχρονης πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποίησε πρωτοβουλίες όπως το Erasmus Mundus, Marie Curie και Tempus για τη δημιουργία ενεργών συμπράξεων διδασκαλίας και έρευνας με τρίτες χώρες, κάτι που επεκτείνεται στον Ευρωπαϊκό Χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης μέσω της Διαδικασίας της Μπολόνια. Αυτή η κίνηση αποτέλεσε μία μορφή ήπιας ισχύος από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως μέσο προώθησης της αμοιβαίας συνεργασίας και κατανόησης μέσω της έρευνας και της μεταφοράς γνώσεων.

Σύμφωνα με τον Nye, η ανώτατη εκπαίδευση υπήρξε μέσο άσκησης ήπιας ισχύος για αιώνες, και εμπεριέχει τους βασικούς της πόρους, τον πολιτισμό, τις πολιτικές αξίες και τις εξωτερικές πολιτικές, που συζητήθηκαν παραπάνω. Αν αναπτυχθούν ικανοποιητικά, οι πόροι αυτοί λειτουργούν ως μια μορφή παθητικής μόχλευσης προς τις υποψήφιες χώρες που επιθυμούν να έχουν πρόσβαση ή να μιμούνται τις αξίες της χώρας που ασκεί δύναμη. Πέρα από αυτό, όμως, αποτελεί και μετασχηματιστική ισχύ, η οποία χρησιμοποιήθηκε συστηματικά από εθνικές κυβερνήσεις, την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους φορείς ως εργαλείο εξευρωπαϊσμού.²⁵

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση ως μέθοδος επηρεασμού των μελλοντικών σχέσεων μέσω της συνεργασίας χρησιμοποιείται ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής και ως ενεργό μέσο, σε μια προσπάθεια δημιουργίας μακροπρόθεσμων προβληματισμών για την ασφάλεια χρησιμοποιώντας την ήπια δύναμη.

Παρακολουθώντας τις πρωτοβουλίες στον χώρο της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρείται ένα σύνολο μεταρρυθμίσεων για σύγκλιση των διαφορετικών συστημάτων σε μια εναρμονισμένη μορφή, όπως οι διαδικασίες της Σορβόνης και της Μπολόνια οι οποίες στοχεύουν στην εξαγωγή της μεταρρύθμισης και των προϊόντων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και στη σύνδεση των εξωτερικών σχέσεων με τον ευρωπαϊκό χώρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακολουθώντας, η διαδικασία της Λισαβόνας επιχειρεί να βρει μια ενοποιητική λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε διατομεακά ζητήματα που συνδέονται με την ασφάλεια, τη σταθερότητα και τον ευρύτερο ρόλο της Ένωσης στις διεθνείς σχέσεις.

Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για συνεργασία μέσω έλξης σε κρατικό επίπεδο βασίζεται σε διάφορους πόρους, όπως χρήματα, υποτροφίες και

²⁴ Aidarbek Amirbeka & Kanat Ydyrysby (2014), "Education and Soft Power: Analysis as an Instrument of Foreign Policy", *Social and Behavioral Sciences*, 143, 514 – 516.

²⁵ Giles Polglase (2013), "Higher education as soft power in the Eastern Partnership: the case of Belarus", *Eastern Journal of European Studies*, 4:2, 111-121.

χρηματοδοτούμενα προγράμματα εταιρικής σχέσης, οι οποίοι πόροι διατίθενται στις χώρες και μέσω της νομιμότητας της κατανομής τους, καθιστούν την εκπαίδευση ένα θετικό δημόσιο αγαθό στους εγχώριους πληθυσμούς. Το κύρος της κοινωνικής αποδοχής για την επίτευξη αυτών των δημόσιων αγαθών αποτελεί πολιτιστικό κεφάλαιο και ένα μέτρο κοινωνικού κεφαλαίου που οι απόφοιτοι μεταφέρουν μαζί τους όταν εισέρχονται στον κοινωνικό στίβο.

Τελικά, τριτοβάθμια εκπαίδευση ως νόμιμο και αξιόλογο δημόσιο αγαθό αποτελεί δημιουργό ήπιας ισχύος στην άσκησης εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης²⁶, αξιοποιώντας τη με στόχο την προώθηση του πολιτισμού, των πολιτικών της αξιών και των εξωτερικών της πολιτικών.²⁷

3.4 Η αγωγή του πολίτη

Οι πολίτες αποτελούν σημαντικούς παράγοντες άσκησης δύναμης και γι αυτό πρέπει ο λόγος και οι πράξεις τους να ληφθούν σοβαρά υπόψιν από τη διπλωματία και τον ακαδημαϊκό χώρο. Ούσες, παράλληλα, ομάδες - στόχοι και ομάδες που ασκούν δύναμη, αυξάνεται η ανάγκη διαλόγου και συνεργασίας με βάση τη δημόσια διπλωματία. Πράγματι, με ποικίλους τρόπους, συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εικόνας της πατρίδας τους στο εξωτερικό, ενώ εκτίθενται ταυτόχρονα στη δημόσια διπλωματία και χρησιμεύουν ως πρεσβευτές των χωρών τους.²⁸

Βασικό μέσο διαμόρφωσης των μελλοντικών πολιτών είναι η αγωγή του πολίτη, η οποία αποτελεί την προώθηση του κοινωνικού κεφαλαίου και της ειρήνης μέσω της εκμάθησης δημοκρατικών αξιών και ικανοτήτων. Τα σχολεία μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσο διάδοσης τέτοιων ιδεών πέρα από το σχολικό περιβάλλον, ώστε να αναπτυχθεί η συνεργασία του σχολείου με την ευρύτερη κοινωνία και, τελικά, να δημιουργήσει ενεργούς πολίτες.²⁹ Ένας από τους ρόλους της, ακόμη, στην ανώτατη εκπαίδευση είναι η ενθάρρυνση των μαθητών να παίζουν τον ρόλο των ενηλίκων και να παίρνουν ευθύνες σχετικές με την ενημέρωση για την κοινωνική δικαιοσύνη, την κοινότητα και τον πολιτικό ακτιβισμό.³⁰

Μένοντας στον ευρωπαϊκό χώρο παρατηρούμε πως τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα ιδρύματα στις χώρες της Ένωσης παραμένουν τα πρωταρχικά ιδρύματα που ασχολούνται με την ιθαγένεια και τη διαμόρφωση των πολιτών. Ωστόσο, εντός ενός παγκοσμιοποιημένου κόσμου, τα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης και η αγωγή του πολίτη, συγκεκριμένα, προσπαθούν να ανταποκριθούν στο σύγχρονο, μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Η ιθαγένεια σταδιακά αποκόβεται από τα έθνη κράτη και χαρακτηρίζεται με όρους αναδυόμενων διακρατικών και ίσως παγκόσμιων πολιτικών δομών. Σε αυτά ανταποκρίνονται και οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μία υπερεθνική ευρωπαϊκή ιθαγένεια η οποία αποσκοπεί στην εμβάθυνση της ολοκλήρωσης και την οικοδόμηση της κοινωνικής συνοχής.

²⁶ William J. Jones (2009-2010), "European Union Soft Power: Cultural Diplomacy & Higher Education in Southeast Asia", *Silpakorn University International Journal*, 9-10, 41-70.

²⁷ Giles Polglase, ό.π., 111-121.

²⁸ Martin Löffelholz, Claudia Auer, Silvia Krichbaum, Alice Srugies (2017), *Advancing Public Diplomacy from a Global Citizenship Perspective: An Empirical Study on How State and Non-state Actors Address Foreign Citizens in a Globalised World*, Technical University of Ilmenau, the F.R. of Germany, 1-19.

²⁹ Alan McMurray & Ulrike Niens (2012) "Building bridging social capital in a divided society: The role of participatory citizenship education", *Education, Citizenship and Social Justice*, 7:2, 207 -221.

³⁰ Alexy Buck & Brigitte Geisel (2009) "The education ideal of the democratic citizen in Germany Challenges and changing trends", *Education, Citizenship and Social Justice*, 4:3, 225 -243.

Τα τελευταία χρόνια η Ένωση προωθεί την ενοποίηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας στα κράτη μέλη μέσω του εξευρωπαϊσμού της αγωγής του πολίτη των εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Βασικά θέματα αποτελούν η πίστη στη σπουδαιότητα της εκμάθησης μιας ξένης/ευρωπαϊκής γλώσσας, οι λόγοι για την εκμάθηση ξένων - ευρωπαϊκών γλωσσών, η γνώση μιας άλλης γλώσσας, η πίστη σε μια ευρωπαϊκή ταυτότητα, η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, οι απόψεις σχετικά με την επίλυση συγκρούσεων στην Ευρώπη και, τέλος, το άνοιγμα στις αλλαγές και τις διαφορές απόψεων στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με τον Holford, ήπιες έννοιες, όπως αυτή της ιθαγένειας, πρέπει να τεθούν σε «σκληρή» μέτρηση, καθώς μόνο εάν η ιθαγένεια μπορεί να «μετρηθεί», θα είναι κεντρική στην πολιτική. Σύμφωνα με αυτά, η μετάβαση από τις συνομιλίες μιας "κοινωνικής Ευρώπης" σε σκληρά μέτρα απαιτεί από την Ένωση να δημιουργήσει και να διατηρήσει ένα πλαίσιο ιθαγένειας, το οποίο είναι επιτακτικό για τη σκληρή μέτρηση, επειδή τα σκληρά μέτρα θα πρέπει να μπορούν να επικυρωθούν και να αναπαραχθούν. Στην περίπτωση της ιθαγένειας, σκληρά μέτρα, όπως εκείνα που προκύπτουν από διεθνείς αξιολογήσεις και έρευνες, επιτρέπουν στην Ένωση να ορίζει και να προωθεί την ιδιότητα του πολίτη μέσω ήπιας ισχύος χωρίς τη χρήση απειλών ή ανταμοιβών στα κράτη μέλη. Αυτό συμβαίνει γιατί, η Ένωση βρίσκεται σε ένα σημείο όπου πρέπει να χρησιμοποιήσει ήπια δύναμη ως μέσο, λόγω της έλλειψης φυσικής ή οικονομικής επιβολής της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μεγάλο αντίκτυπο στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πολιτικών των κρατών – μελών καθώς ορίζει κανόνες και αποφάσεις δεσμευτικές για τα μέλη, καθορίζει με σαφήνεια συγκεκριμένες ατζέντες στις οποίες όλα τα κράτη μέλη πρέπει να δίνουν προσοχή και να ανταποκρίνονται και θέτει τους κανόνες, μέσω των επιπτώσεών τους στη γενική κατεύθυνση της εθνικής πολιτικής σε άλλους τομείς.

Ο συνδυασμός ήπιας ισχύος και των σκληρών μέτρων σε σχέση με την ιθαγένεια δίνει στην Ένωση το πλεονέκτημα να καθορίζει τι είναι σημαντικό για την αγωγή του πολίτη ενώ μπορεί να κατατάξει τις χώρες-μέλη με βάση την ευρωπαϊκή ιθαγένεια ασκώντας επιρροή στο πρόγραμμα σπουδών χωρίς άμεσες εντολές. Η ικανότητα ταξινόμησης των χωρών με βάση την εκπαίδευση του πολίτη έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει σε συλλογή και συμφωνία με στοχοθετημένα κριτήρια (στατιστικές, δείκτες) για την επίτευξη καθορισμένων στόχων. Μέσω της ανάπτυξης μέτρων για την ιθαγένεια, η Ένωση είναι επίσης σε θέση να αναπτύξει ένα σύνολο σημείων αναφοράς για τον καθορισμό και τη μέτρηση της πολιτικής των μελών. Αυτή η τακτική προσφέρει έναν τρόπο επίτευξης συντονισμού χωρίς εμφανή απειλή για την εθνική κυριαρχία.

Τα σκληρά μέτρα που αναπτύσσονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο ζήτημα της ιθαγένειας συχνά γίνονται τα κριτήρια μέτρησης στον δημοφιλή εκπαιδευτικό λόγο και αποτελούν την απόλυτη αλήθεια δίχως την οποία δεν κατανοούμε τα πλεονεκτήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων, με αποτέλεσμα, αυτά τα μέτρα μπορούν να ταξινομηθούν και να νομιμοποιηθούν.

Αυτά τα μέτρα προσφέρουν στην Ένωση την ήπια ισχύ να κρατά τις χώρες υπόλογες με τη δημιουργία μιας κατάταξης υπηκοότητας καθορίζοντας τις εκπαιδευτικές γνώσεις με σύνολο όρων. Μέσω των αξιολογήσεων μεγάλης κλίμακας και της ανάπτυξης σκληρών μετρήσεων της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, αξιοποιεί το γεγονός ότι τα σκληρά μέτρα έχουν καταστεί κυρίαρχη πηγή γνώσεων πολιτικής σε επίπεδο διακυβέρνησης όπου λειτουργεί.

Μέσω της σκληρής μέτρησης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας των χωρών - μελών, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδεικνύει ότι αποτελεί νέα δομή εξουσίας, αποκτώντας επιρροή σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης.³¹

4. Συμπεράσματα

Η ήπια ισχύς αποτελεί την ικανότητα να αποκτάς κάτι μέσω έλξης και έχει ως βασικά στοιχεία τον πολιτισμό, τις πολιτικές αξίες και τις εξωτερικές πολιτικές. Ακόμη κάνει χρήση της πειθούς και συνεταιριστικών μέσων, τα οποία είναι τόσο σημαντικά όσο και οι στρατιωτικές παρεμβάσεις. Αν αυτά είναι ελκυστικά, αυτός που ασκεί δύναμη, θα την κάνει να φαίνεται νόμιμη, οι άλλοι δρουν με τον τρόπο που αυτός θέλει χωρίς πολλά εμπόδια. Εντός ενός παγκοσμιοποιημένου πλαισίου και με την ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνολογίας, νέοι, μη κρατικοί, φορείς έρχονται στο προσκήνιο, οι οποίοι ασκούν ήπια ισχύ και βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση από αυτούς που χρησιμοποιούν σκληρά μέσα.

Το καλύτερο παράδειγμα άσκησης ήπιας ισχύος αποτελεί η πολιτιστική διπλωματία. Πρόκειται για την ανταλλαγή πτυχών του πολιτισμού μεταξύ των χωρών με στόχο την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης, αλλά, και ιδιοτελών σκοπών. Για να είναι επιτυχημένη πρέπει να προσδιοριστεί η ταυτότητα της χώρας που την ασκεί και εντοπιστούν οι διαφορές της με τις άλλες χώρες. Ως μία μορφή ήπιας ισχύος, ασκείται από μη κρατικούς παράγοντες οι οποίοι έχουν διεθνές κύρος και ορίζουν τον τρόπο δράσης των υπολοίπων. Η πολιτιστική διπλωματία, όμως, δεν χρησιμοποιείται μόνο για την προώθηση μίας χώρας στο εξωτερικό, αλλά, και στους δικούς της πολίτες.

Η άσκηση ήπιας δύναμης βρίσκει πρόσφορο έδαφος στην εκπαίδευση και μπορεί να ασκηθεί μέσω των αξιολογήσεων μεγάλης κλίμακας, των εκπαιδευτικών ανταλλαγών, της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της αγωγής του πολίτη.

Αρχικά, λοιπόν, οι μεγάλης κλίμακας αξιολογήσεις στον εκπαιδευτικό τομέα είναι κυρίαρχες και ορίζουν ποιο είναι ένα «καλό» εκπαιδευτικό σύστημα σε σύγκριση με τα υπόλοιπα. Δημιουργούν αντικειμενικούς όρους για την επιτυχία ή την αποτυχία των συστημάτων οι οποίοι γίνονται αποδεκτές αλήθειες από όλους. Έτσι, ασκούν επιρροή και παίρνουν αποφάσεις τις οποίες ακολουθούν όσοι φτιάχνουν τις εκπαιδευτικές πολιτικές.

Συνεχίζοντας, οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές αποτελούν από τα πιο σημαντικά μέσα άσκησης ήπιας ισχύος στο χώρο της εκπαίδευσης, καθώς αποτελούν τρόπο απόκτησης επιρροής και διαμόρφωσης διεθνούς πολιτικής συμπεριφοράς. Πράγματι, όσοι σπούδασαν στο εξωτερικό έχουν θετική γνώμη για τη χώρα που τους φιλοξένησε και δρουν στη χώρα τους με βάση τις εμπειρίες που απέκτησαν. Οι ανταλλαγές αυτές πετυχαίνουν τον στόχο τους αν οι φοιτητές επιστρέψουν στη χώρα τους και πρέπει να επιστρέψουν ώστε να καταλάβουν σημαντικές θέσεις. Κάπως έτσι, αποτελούν σημαντικό κοινωνικό κεφάλαιο και μεταδίδουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας στην οποία σπούδασαν.

Έπειτα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιέχει τα βασικά στοιχεία της ήπιας δύναμης, δηλαδή τον πολιτισμό, τις πολιτικές αξίες και τις εξωτερικές πολιτικές. Αν αυτά τα στοιχεία αναπτυχθούν σε ικανοποιητικό βαθμό, αποτελούν μορφή παθητικής μόχλευσης στις χώρες οι οποίες θέλουν να έχουν πρόσβαση ή να μιμηθούν τις αξίες της χώρας που ασκεί δύναμη. Στην περίπτωση, μάλιστα, του ευρωπαϊκού χώρου, αποτελεί μετασχηματιστική ισχύ την οποία χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ως εργαλείο εξευρωπαϊσμού. Αποτελεί, λοιπόν, ένα εργαλείο για την προώθηση της

³¹ David Rutkowski & Laura C. Engel, ό.π., 381-395.

αμοιβαίας συνεργασίας και της κατανόησης μέσω της μεταφοράς γνώσεων και της έρευνας. Αποτελεί, ακόμη, ένα εργαλείο εξωτερικής πολιτικής για τη δημιουργία μακροπρόθεσμων προβληματισμών για την ασφάλεια.

Τέλος, παίρνοντας παράδειγμα πάλι από τον ευρωπαϊκό χώρο, η αγωγή του πολίτη, όπως ασκείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει στόχο την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης και την οικοδόμηση κοινωνικής συνοχής. Ακόμη, μέσω σκληρών μέτρων, όπως οι αξιολογήσεις και οι έρευνες, η Ένωση ορίζει και προωθεί την ιδιότητα του πολίτη με τη χρήση ήπιας ισχύος. Ο λόγος της έχει μεγάλο αντίκτυπο στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πολιτικών των κρατών – μελών, καθώς ορίζει τους κανόνες, παίρνει δεσμευτικές αποφάσεις για τα μέλη και επιβάλλει ποινές για τη μη τήρησή τους. Επίσης, κατατάσσει τις χώρες σε πίνακες αξιολόγησης, επιτυγχάνοντας τον συντονισμό των χωρών αυτών χωρίς εμφανή απειλή για την εθνική τους κυριαρχία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Margarita Alexandra Coppi Agostinelli (2012) "Cultural diplomacy and the concept of the Other", *The International Conference on Cultural Diplomacy & the UN*, 1-11.
- Aidarbek Amirbeka & Kanat Ydyrys (2014), "Education and Soft Power: Analysis as an Instrument of Foreign Policy", *Social and Behavioral Sciences*, 143, 514 – 516.
- Ien Ang, Yudhishtir Raj Isar & Phillip Mar (2015) "Cultural diplomacy: beyond the national interest?", *International Journal of Cultural Policy*, 21:4, 365-381.
- Carol Atkinson (2010) "Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006", *Foreign Policy Analysis*, 6, 1–22.
- Alexy Buck & Brigitte Geisel (2009) "The education ideal of the democratic citizen in Germany Challenges and changing trends", *Education, Citizenship and Social Justice*, 4:3, 225 –243.
- Gladys Pak Lei Chong (2011) "Volunteers as the 'new' model citizens: Governing citizens through soft power", *China Information*, 25(1), 33-59.
- Natalia Grincheva (2013) "Cultural Diplomacy 2.0: Challenges and Opportunities in Museum International Practices", *Museum and Society*, 11:1, 39-49.
- William J. Jones (2009-2010), "European Union Soft Power: Cultural Diplomacy & Higher Education in Southeast Asia", *Silpakorn University International Journal*, 9-10, 41-70.
- Edward Lock (2009) "Soft Power and Strategy: Developing a 'Strategic' Concept of Power" *Soft power and US foreign policy: Theoretical, historical, and contemporary perspectives*, 32-50.
- Martin Löffelholz, Claudia Auer, Silvia Krichbaum, Alice Srugies (2017), *Advancing Public Diplomacy from a Global Citizenship Perspective: An Empirical Study on How State and Non-State Actors Address Foreign Citizens in a Globalised World*, Technical University of Ilmenau, the F.R. of Germany, 1-19.
- Ratih Indraswari Ma (2015) "Cultural Diplomacy in ASEAN: Collaborative Efforts", *International Journal of Social Science and Humanity*, 5: 4, 394-397.
- Alan McMurray & Ulrike Niens (2012) "Building bridging social capital in a divided society: The role of participatory citizenship education", *Education, Citizenship and Social Justice*, 7:2, 207 –221.
- Joseph Nye (1990) "Soft Power", *Foreign Policy*, No. 80, 153-171.
- Joseph Nye (2014) "The Information Revolution and Soft Power", *Current History*, 113:759, 19-22.

- Giles Polglase (2013), "Higher education as soft power in the Eastern Partnership: the case of Belarus", *Eastern Journal of European Studies*, 4:2, 111-121.
- Dzulkifli Abdul Razak (2013) "Diplomacy in higher education: from ideals to execution", *EAIE Conference Conversation Starter 2: Weaving the future of global partnerships*, 5-8.
- Richard Rose (2005) "Language, soft power and asymmetrical Internet communication" *Oxford Internet Institute, Research Report No. 7*, 1-24.
- David Rutkowski & Laura C. Engel (2010) "Soft Power and Hard Measures: large-scale assessment, citizenship and the European Union", *European Educational Research Journal*, 9:3, 381-395.
- Marta Ryniejska & Kiełdanowicz (x.x.) *Cultural Diplomacy as a Form of International Communication*, University of Wrocław, Finalist Paper, Institute for International Studies, The Section of International Communication, 1-21.
- Arpad A. Sölter (2008) *The Renaissance of Soft Power. Rediscovering Cultural Diplomacy in Transatlantic Perspective*, Goethe-Institut Toronto, 1-12.
- Judit Trunkos (2013) *What is soft power capability and how does it impact foreign policy?*, PhD Student-Prospectus Proposal, University of South Carolina, 1-13.